

1163
ZAGAR Bostjan
Via Ruggero Manna, 29
TRIESTE

jurijur

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 25.—

VIDEM, 1.-15. SEPTEMBRA 1953.

UREDNISTVO in UPRAVA via Mazzini, 10 - Videm - Udine

Leto IV. — Štev. 72

Naročnina: letna 500.— lir, 6 mesečna 300.— lir.

Ob deseti obletnici ljudske vstaje v Beneški Sloveniji

Na tisoče slovenskih mož iz Beneške Slovenije se je v prvi svetovni vojni hrambo borilo proti avstro-ogrskemu in nemškemu cesarstvu. Ko so se leta 1919. vrnili na svoje domove so sicer želi splošno počivalo vse italijanske javnosti, a v njihovem trdem vsakodnevnu življenju se ni prav nič spremenilo. Beneško Slovenijo so še nadalje zapostavljal videmska prefektura in ministrstva v Rimu. V narodnostenem oziru niso naši ljudje, kljub s krvjo dokazani zvestobi, dobili niti najmanjše narodne pravice.

Ko se je oblast polastil fašizem je uničil še zadnje ostanke narodnih pravic v cerkvi. Razumljivo je, da je vsak dan bolj raslo razočaranje v srčih naših bojevnikov nad italijansko državo. Ker so fašisti brezobjirno teptali vse narodne pravice in pehali našo deželo v vedno večjo revščino, se je razočaranje beneških Slovencev spremenilo v ogroženje in tih odpor proti takemu mačehovskemu postopanju.

Odpor je torej že tel in potreben je bil še veter narodnoosvobodilne borbe, da so se tisoči naših mladih fantov in mož vzdramili in zahtevali s puško v roki skupno s sosednjimi brati v soški dolini svobodo in enakopravnost. Čim je stopilo prebivalstvo leta 1943 v ožji stik s prvimi partizanskimi edinicami, so vsi spoznali pravične cilje partizanske borce.

Po zlomu fašizma in razpadu italijanske vojske, ko so Italijo zasedle Hitlerjeve horde, so se tudi pri nas ustanovili prvi partizanski odredi. Tako je nastala brigada »Matajur«, ki so jo sestavljali poleg naših borcev tudi borce iz sosednjih kobarških vasi, boreč se na tleh Beneške Slovenije za njeno svobodo skupno s primorskim brigadami »Srečko Kosovel«, »Simon Gregorčič«, »Ivan Gradnik« in »Bazovščka«. Te slovenske brigade, združene v dve diviziji, so predstavljale veliko udarno silo.

Z življenjem in trpljenjem našega naroda je pa tesno zrasel Briško-beneški odred. Medtem ko so partizanske brigade izvrševale večje vojaške ofenzivne akcije proti nacijaščiščim edinicam, so drugi odredi, med njimi tudi Briško-beneški delovali na partizanski način z nenadnimi napadi na ozemlju, ki je bilo zasedeno po sovražniku.

Tedaj je kar čez noč zadonelo po naših cerkvah slovensko petje, ki so ga bili fašisti prepovedali leta 1933. Možje, ki so zgrabili za puške, so razgnali in razrožili zadnje ostanke fašističnih sil. Povsod so ustanovili svojo ljudsko oblast, le v večjih krajih, kjer so bile nemške postojanke, da čuvajo prometne zvezne, je ostalo še nekaj fašističnih podeštev.

Največji vojni uspeh, ki ga je dosegel naš narod, je bil 6. oktober 1943, ko so pokazali naši borce izredno hladnotrnost in junaštvo. Nemci so prodri z veliko silo iz Čedada do Spetra in poskušali vdreti v šentlenarsko dolino. Napadli so naše partizane pri Dolenji Mjerji. Nemške čete so streljale s topovi in iz strojnic in brzostrelk siple ognjem na partizane. Tedaj so vsi prebivalci postalni partizani, zgrabili so za orožje, zasedli okoli močne nemške skupine položaje na bregovih, na robovih gozdov in v jarkih. Nemci so bili prisiljeni zabarikadirati se pod obkrožajočim ognjem beneških partizanov med hišami v Landarju. Nemci so zaradi tega skušali izliti svoj bes nad starčki, ženami in otroki v Landarju. Postavili so jih že ob zid, da bi jih postrelili. Partizanski obroč se je vedno bolj ožil, njegov ogenj ni dopuščal Nemcem, da bi se gunili. Domaci duhovnik je dokazal nemškemu komandantu nedolžnost tačev, ki so jih hoteli postreliti. Ko so Nemci videli, da so izgubljeni, so se umaknili s težkimi žrtvami. Ta dan so

imejti nad 200 mrtvih in več sto ranjencih. Naši borce pa skoraj niso imeli izgub, ker so si bili izbrali krasne pozicije, da jim sovražnik ni mogel do živega.

Ta dan je naš narod dokazal, kaj zmoge složen napad, prežet z željo po svobodi proti nadmočnemu, moderno oboroženemu fašitelju. Pokazal je tudi, kako zna braniti svojo svobodo in človečanske pravice proti zverinskemu fašizmu in vsakršnemu narodnemu tlačitelju. Beneški Slovenci so v prvi svetovni vojni kot najboljši vojaki italijanske vojske branili Italijo in želi za to samo nehvaležnost in krivice. Prav zato je 6. oktober zgodovinski dan našega naroda, starišč in pouk vsem, ki bi ga hotele uničiti z raznarodovanjem in zapostavljanjem.

Mnogo zla so povzročile našim vasem nemška letala. Kadar Nemci niso mogli prebiti partizanskih zased ali pa zastaviti hitrega napredovanja partizanskih edinic, so se zatekli k letalom in tako iz zraka tolkli z bombami po naših vseh. Ker niso imeli partizanske edinice proti avstrijskemu orožju, je bilo treba letala proiskati v njihovih legih in jih tam uničiti. Na tako pot se je odpravilo 70 partizanov Briško-beneškega odreda pod vodstvom komandanta Marka Redelongija, doma iz Zapotoka pri Podbonescu, da so napadli letališče Belvedere pri Vidmu. Napad se jim je posrečil, začali so devet letal in dva kamjona. Za izredno hrabrost, ki jo je ob tej priliki pokazal komandant Marko Redelongi, je vodstvo Briško-beneškega odreda predlagalo Marka za odlikovanje. Na žalost tega odlikovanja ni več prejel, kajti dne 5. maja 1944 je umrl junaska smrti v boju v Podkuclju med Breginjem in Brezjami. Letos je jugoslovanska vlada proglašila tega velikega borca za svobodo za narodnega heroja.

Ko je ljudstvo v čedalje večjem obsegu sodelovalo v narodno-osvobodilni borbi, je nastopil čas, da si izvoli svojo oblast, svoje narodno-osvobodilne krajevne odbore za prevzem uprave in čuvanje reda; odbori osvobodilne fronte pa so se bavili s političnim in kulturnim delom. Ker ni bilo pri nas nikdar šol v materialnem jeziku in nismo poznali slovenskih prosvetnih društev, so prihajale k nam igralske skupine, da so priejale igre, ki so prikazovale življenje ljudstva v borbi proti fašizmu, nastopali so peski zbori in v nekaterih vseh so odprli celo slovenske ljudske šole. Naše prebivalstvo z veseljem postušalo slovensko besedo na odr in dne 23. julija se je nabralo v Hlodiču 1000 ljudi za tako prireditev.

Za časa narodno-osvobodilne borbe se je razširila v naši deželi tudi tiskana slovenska beseda. Poleg knjižic in listov, ki so jih tiskale razne partizanske organizacije je izhajal tudi »Matajur«, ki je bil prvo glasilo beneških Slovencev. Spraša so naši ljudje seveda s težavo čitali, a iz dneva v dan jim je šlo branje lažje in kmalu so prijeli tudi sami za svinčnik in začeli dopisovati v »Matajuru in v druge slovenske partizanske liste. Donisovali so preprosti delavci, kmetje, matere in otroci z velikim veseljem, saj so pisali v materinem jeziku, katerega se niso mogli naučiti pisati v italijanski šoli. Tako je Beneška Slovenija začela med vojno plogama brati in pisati v materialnem jeziku, dasiravno je bila borba trda, ko je šlo za življenje in smrt.

Vse te pridobitve, ki so stale naše ljudstvo toliko trpljenje, solz in človeških žrtev, so se po končani vojni razbinalile, kajti našemu narodu se gode še danes krivice. Namesto najosnovnejših pravic, ki bi jih morali uživati kot narodna manjšina, nas raznarodujejo in zapostavljajo kakor v dobi fašizma.

"Borite se še dalje in širite plamen upora po vsej Beneški Sloveniji, da bo svobodna, to je vaša naloga."

Marko Redelonghi
narodni heroj Beneške Slovenije

(To so bile zadnje besede, ki jih je spregovoril ta narodni heroj, doma iz Zapotoka pri Podbonescu 5. maja 1944 ko je junaško padel v borbi proti nacijaščiščemu okupatorju za svobodo naše zemlje.)

RAZLJUDENJE V BENEŠKI SLOVENIJI

Raznarodovanje in padec prebivalstva v občini Gorjani

V zadnjih 30 letih se je zmanjšalo število prebivalcev za 37 odstotkov — Tudi slovenščina nazaduje — Dva procesa, ki bosta povzročila propad ene izmed najstarejših občin Beneške Slovenije

Gorjani (po furlansko Montenars) je najzapadnejša občina v Beneški Sloveniji. Pod imenom Gorjani ni označena kakšna vas v pravem pomenu besede, ampak cela vrsta večjih in manjših zaselkov (kakšnih 15 v celoti), ki so razprtjeni med hribovjem. Ti zaselki se delijo v dve skupini: zgornjo imenujejo Soreprat, kjer je župnijska cerkev sv. Helene, spodnjo pa je Sotprat, ki ima svoje središče okrog cerkve sv. Jurija. Poleg navedenih zaselkov pa spadajo k občini Gorjani tudi vaši Flejpan in Breg, ki ležita mnogo bolj severno in težita v Tersko dolino. Sedež občine je v zaselku Isola, ki spada pod skupino Soreprat.

Ozemje te občine obsega 27 kv. in površine in je v glavnem zelo nerodovito. Zato je odvisno tudi tukaj, kot po drugih občinah Beneške Slovenije, življene prebivalstva skoraj izključno od dohodkov začasnih izseljencev.

Prebivalstvo občine Gorjani je jezikovno mešano. V preteklem stoletju pa so tod govorili samo po slovensko. Nimamo točnih podatkov o etničnem razmerju v tej občini. Uradni podatki, ki so jih objavili italijanski statistični urad pred nekaj desetletji, so le malo zanesljivi. Kot je znano so poskušali tisti, ki jim je bila poverjena izdelava etničnih statistik v Italiji, vedno prikriti pravo šte-

vilo Slovencev, ki živijo v Italiji in to z otvidnim namenom, da bi svetu prikazali kako je prebivalstvo te države enotno in v njem ni prebivalstva druge narodnosti razen italijanske. Vendar pa nam pove znani italijanski pisatelj Libero Fraccassetti v svoji knjigi »La statistica etnografica del Friuli«, da je ob priliklju štetja drugorodnega prebivalstva, ki je bilo izvedeno leta 1911 v Italiji, živel v Gorjanih 97 družin na sto, ki so govorile po slovensko. Pri omenjenem štetju se niso ozirali na posamezne, ki so govorili po slovensko, ampak so jemali v poštev samo cele družine.

Furlanska asimilacija

Vse drugačen pa je položaj danes. Po nekaj več kot 50 letih govorijo po slovensko samo v vseh Breg in Flejpan, in še celo v tej zadnji vasi v vedno manjši meri, predvsem mlajši vaščani. Vse ostalo prebivalstvo je prevzelo furlanski jezik. Vendar pa se te ljudi zelo dobro loči in brž se opazi, da so bili še pred kratkim potujenci, ker govorijo neko pokvarjeno furlansčino, ki je čestokrat ne morejo razumeti niti sami Furlani.

Menda ni treba niti omeniti, da je glavni vzrok za potfurlanjenje prebivalstva predvsem pomanjkanje šol v mate-

rinskom jeziku. Morda pa je še celo v večji meri vplivala na raznarodovalni proces upravnih priključev tega prebivalstva na furlansko središče Ratinj (Artogna). V prvih letih po prvi svetovni vojni je bila ramreč gorjanska občina razpuščena, odnosno priključena k Ratinju. Prebivalci so bili prisiljeni občevati po uradih samo s Furlani, ki so jih asimilirali. Občina je bila ponovno vzpostavljena leta 1946 v prvotnem obsegu, toda tedaj sta bili samo še vasi Breg in deloma Flejpan, kjer se je govorilo po slovensko. Število prebivalstva, ki govorijo po slovensko, se je precej zmanjšalo. Vendar pa obstoja upanje, da se bo stanje v tem oziru izboljšalo, odkar je bila ponovno vzpostavljena občina, ker večji del prebivalstva občine Gorjani vsaj deloma razume slovenščino.

Ce pregledamo današnji položaj tukaj bivajočega prebivalstva, bomo opazili, da je razljudenje doseglo zelo velike številke. Ne da bi iskali zelo stare statistične podatke, lahko ugotovimo, da je samo v zadnjih 30 letih gorjanska občina izgubila 37 odstotkov svojega prvotnega prebivalstva. Leta 1921 so našeli v tej občini 2.356 prebivalcev, ki so padli leta 1931 na 1.824 in pri zadnjem ljudskem štetju, ki je bilo izvršeno leta 1951 pa na 1.477 prebivalcev. Proses padanja števila prebivalstva se nadaljuje povprečno za 1,3 odstotke na leto. To je dokaz, da je gospodarski položaj tukajšnjega prebivalstva zelo kritičen in da je kriza začela že takoj po prvi svetovni vojni. Dejansko je bilo do tistekrat prebivalstvo občine stalno v porastu, kar je razvidno že iz ljudskih štetij iz leta 1901 in 1911, ko so našeli v Gorjanih 2.044, odnosno 2.122 prebivalcev.

Italija ne daje zaslужka

Morda bo kdo ugovarjal, da je proces razljudenja v gorskih krajih splošen pojav po vsej Italiji. To odgovarja samo deloma resniči. Razljudenje, kot ga srečamo v Beneški Sloveniji nima primera v nobeni drugi italijanski pokrajini. V gorjanski občini je treba pripisati ta pojav predvsem dejstvu, da tu ni dovolj dohodka za vzdrževanje družin.

V zadnjih letih pred prvo svetovno vojno je bila tudi v teh krajih navada, da se je prebivalstvo začasno izseljevalo v avstro-ogrške pokrajine. Leta 1911 je bilo po uradnih podatkih ugotovljeno pri takratnem štetju prebivalstva, da je bilo v občini 413 odstotnih. Od teh jih je bilo kar 399 začasnih izseljencev, ki so odšli na sezonska dela v bližnje avstrijske pokrajine in samo 14 ljudi se je nahajalo v notranjosti Italije, pa se ti so bili le vojaški obveznici, ki so bili odštni zato, ker so bili pri vojakih. Iz tega je jasno razvidno, da si ni mogel niti en sam delavec že v tistih časih najti zaposlitve in kruha v Italiji.

Tako po prvi svetovni vojni, potem, ko je fašizem uvedel omejitve pri izseljevanju, je začela v teh krajih narasti beda, katere posledica je bilo stalno padanje prebivalstva dokler ni bilo doseženo današnje stanje.

Medtem ko je prebivalstvo Italije na splošno v stalnem porastu, pa se v Beneški Sloveniji dogaja ravno nasprotno. Vlada bi se moral pobrigati in podvzeti potrebne ukrepe, da odpravi tako stanje (Nadaljevanje na 2. strani.)

RAZNARODOVALNI MANEVRI V BENEŠKI SLOVENIJI

Razkosanje tipanske občine

Vasi največje slovenske občine v Beneški Sloveniji nameravajo priključiti k furlanskim centrom

Kot se zdi, namerava pokrajinska uprava predlagati pristojnim oblastem razkosanje tipanske občine. Vasi, ki se stavljajo to občino, naj bi po tem načrtu razdelili med tri sosednje občine. Prosnid, ki leži blizu meje, naj bi priključili k občini Ahten; Viskoršo in Karnahto bi priključili Brdu, medtem ko bi Tipana sama z vasmni Platiščem, Brezje in Debelež povečala že itak veliko furlansko občino v Nemah.

Postopek za odcepitev Prosnida od tipanske občine je že v teku. Pokrajinski svet je pred kratkim razpravljal o tej zadevi. Tudi občinski svet v Ahtnu je o tem razpravljal in pristal na to, da se Prosnid priključi njihovi občini. Prav tako so na delu za priključitev Viskorše in Karnahte k občini Brdu, kar se je pokazalo tudi na nedavnom sestanku v Viskorši, kjer so se zbrali predstavniki omenjene občine in obeh zainteresiranih vasi. Glavni kraj Tipana, bi na ta način prišel v položaj, da bi ne mogel več obstojati kot samostojna občina zaradi prevelikih upravnih stroškov in bi se moral avtomatično priključiti občini v Nemah.

Zagovorniki tega načrta opravljajo razkosanje občine z zemeljepisnim položajem. Pri tem navajajo, da je Prosnid povezan s cesto z Ahtnom, Viskorša pa je bližja Brdu kot Tipani, kjer je danes sedež županstva. Zadeva pa se vrati na povsem drugačnih osnovnih.

Tipanska občina je največja v Beneški Sloveniji in je tudi tista, ki je etnično najbolj odporna. Vasi Prosnid, Platišče in Brezje težijo v breginjski kot in torek Hobaridu. Pri tej priliki naj omenimo,

da je prebivalstvo Prosnida še nekaj let pred vojno izrazilo željo, da bi ga priključili breginjski občini, ki je sedaj v Jugoslaviji in to prav zaradi dejstva, da vas zemljepisno teži k tej občini. Ce proučimo položaj tipanske občine s tega vidika, bomo prišli do zaključka, da niso ekonomski ali geografski razlogi, ki nam rekujejo

REZIJA

13 milijonov za hidravlična dela

V teh dneh smo izvedeli, da je »Magistrato alle Acque« iz Benetki sporočil naši občini, da je bil odobren načrt za izvršitev nekaterih gozdnih hidravličnih del hudojnika Rezije. Za to delo je bilo nakazanih 13 milijonov lir. Delo bo šlo na dražbo in ga bo prevzel tisto podjetje, ki bo delo opravilo po najugodnejši ceni.

Upamo, da bodo z delom kmalu pričeli in bo tako moglo dobiti zaposlitev nekaj naših brezposelnih delavcev.

SV. JURIJ — Kakor znano, živi v naši vasi botaničarka Ana Smith, rodom Madžarka in že več let tu poročena z našim vaščanom De Biasio, ki zdravi ljudi z zdravilnimi zelišči. Ljudje prihajajo k njej trumoma iz vseh strani Italije in zatrjujejo, da so njeni nasveti in zdravila učinkoviti. Tako se je prišla k njej zdraviti priletala žena iz Furlanije, ki je imela sladkano bolezni in botaničarka ji je predpisala za zdravilo žabljek. Božica je kmalu nato umrla in sedaj točjo Smithovo, da jo je zastrupila z zelišči. Tozadevni sodniki so takoj izvedli preiskavo in ugotovili, da zelišča, ki jih je predpisala botaničarka niso mogla povzročiti smrti. Pred dnevi je prišlo v našo vas, oziroma k g. Smith več sodnih oblasti, da so še enkrat izprašali obtoženka in so izključili vsako odgovornost Smithove za domnevno nameravano povzročitev smrti.

OSOJANI**Hudo se je ponesrečil pred hišo**

Pretekli teden se je hudo ponesrečil naš vaščan g. Madotto Vito, star 88 let. Mož se je zadnja leta preselil v Zamljin, da bi tam preživel v miru svoja stara leta. Zaradi nenadne slabosti, ki ga je doletela pred svojo hišo, je starček padel tako nerodno na tla, da se je močno udaril na glavo in si poškodoval hrbtni mozek, kar je povzročilo, da so mu ohromile noge. Prepeljal so ga v Osojane in zdravnik je izjavil, da je njegovo stanje zelo resno.

Ta nesreča je zelo pretresla vso našo dolino, kajti g. Madotto je bil dobro poznan povsod, ker je bil pred prvo svetovno vojno dolgo let naš župan.

NEME**Gorenja Črnea pozabljena od kumuna**

Kar to gre za tase plačati mi Crnejeni ne moremo biti za temi drugimi. Kar to pa gre za tako djelo narditi smo simpti te zadnji. Zaselki Dobje in Gorenjene no majajo no često, ki na žalost to se težko vozi po njej, zak to je almanjuk 15 let, ki njes posuli po njej no mār pješka. Anjel je hremo pruoti jeseni kar to se prodaja seno an daruā an zatuo to bi tjele beti jušto, ki to se naredi tuo malo, ki to koventat tej cestji.

NESREČA NE POCIVA

Tu videmski špitau ne umarla 5 ljetra Giannina Juri taz Toriana. Hčeratica ne ba pretekli tedian tu senožeti s svojimi starši an tam e se dou z hriba zualčou dan kaman, ki e jo jušto tu hlavo udaru. Pejali so jo sōbeto tu špitau, ma na žalost maledihi njes morlji pomati, ker ne mjele prebito lobanje.

GRMEK**Tri milijone Lir za gradnjo /cjest**

Ministrstvo za javna dela (Ministero Lavori Pubblici) je nakazalo tri milijone lir za naprej djelet ceste, ki od doline peljejo u Grmek an Dolenje Brdo-Platac. Te ceste so začel djelet na pomladi, a ker je zmankalo denarja, so muorji začasno prenehat z djelom. Ta denar, ki so sadā nakazali, sevjeta ne bo zadosi za končat djelo, a se troštamo, da oblasti ne boju pustil djela na sred an de boju u kratkem finansirali še ostalo. Naši ljudje komaj čakajo, da boju začel spet djelet, ker boju takuo se zasluzil kruh katjerega so takuo potrebni an končno tudi vasi boju imjeli cesto.

DENARNA POMUOC ZA KMETE

Videmksa prefektura je poslala našemu kamunu nekej denarja za razdelit tistim kmetom, ki so imel pujo poškodovan od tuče. Pomuoč bo razdeljena te dini od posebne komisije, ki so jo ustavnili u našim kamunu.

TOPOLOVO — Poročila se je naša vaščanka Bukovac Ernesta po domači Jevkna. Uzela je za moža nekega Italijana, ki živi u Švici.

IZ NAŠIH VASI

an se varne u Čedad ob 12.30 ima zvezze z autobusi: Trst-Čedad, Tarcent-Čedad an Stupca-Čedad.

DOGRADITEU PARVEGA DELA SPITALA

Preteklo soboto so dokončali parvi del novega špitala, ki je koštu 135 milijonov lir. Ob tej priliki so nardil takuoimenovan »likofst«. Na to ceremonijo so parše oblasti, med njimi je bil tud senator Tessitori, ki je bil pred kratkim imenovan za visokega komisarja za higijeno an zdraustvo an naš šindik senator Pezzillo.

NAŠI PLANINCI NISO DOBIL POTNEGA LISTA (PASAPORT)

Planinsko društvo (Società Alpina) u Čedadu je organiziralo kolektivni izlet u Postojno. Za ta namjen so zaprosili videmski kvetniki kolektivni potni list (pasaport), a ta je planincem prošlo zavrnita. Za ta izlet se je upisalo preko 100 ljudi. To je še en dokaz kako policiji-

TAJPANA**Kuo to se čaka za nardit viskorški vodovod?**

To je šteri ljeta od tega, ki smo breli na žornalje, ki ministrstvo za javna djela (Ministero Lavori Pubblici) e dodelju 12 milijone lir za narditi viskorški vodovod, a fin donas to nje bo še neč nareto. Dolenja Viskorša na muore točiti vedo od potoka, ki na njej zdrava, saj e jo miedih sam škartou žej táboto. Judje no anjel uprásajo, a to je rjes ali ne, če so dodelili te milijone. Ce so je rjes dali, kam so šli finišauat?

Možje, ki so ta na kumune ac bi muorli se interesati za to rječ an vjedati kuo povjedati judem.

IMENOVANJE NOVEGA SPRAVNEGA SODNIKA (GIUDICE CONCILIATORE)

Za novega spravnega sodnika (Giudice Conciliatore) je bil pred kratkim imenovan Miskorja Benvenuto taz Karnaute. Tega imenovanja so judje zlo kontenti, saj novoimenovani spravni sodnik je domaći človek, kompetent an štiman od usjeh. Naš žornal, tikerga Miskorja to je zvest parjate, mu s cjelem sarcam častita za to imenovanje an o' mu augurá najbujoše u tjem njegovim delikatnim djelu.

ZA TE, KI SO MJELI KAZONE POŠKODOVANE

To je dosti naših judi, ki so mijeli tu uéri kazone zažgane ali poškodovane ta Zahorón od Kozakov an Nemcev an ker

BRDO**Namesto djela an kruha, vojna psihoza**

Mizerja na se usak dan buj čuje tu našim kumune. Večina može par nas so brez djela an no ne vjedo kako no majó njih fameje darzati oré. Tezje, ki no majó sve judi tu Franciji no ne morejo parčakati dosti pomoći, zak še tače dan djelovac u se uđinjá jušto za živiti. Z drugim krajem smo šfrutani usak dan buj od tas, ki no nam je kladajo za te šteri meline, ki ve mamó. Judje so siti fin do hárla takega živenja. Anjel te se temu parložil še strah, ki so ga usiali nacionalisti po naših vaseh, češ, ki smo tu velicim periklju, ki no pridita kaki neredi blizu kunfinu. Dan pakou komplet!

Te boje ženice, te boje matere, ki od putlike no ne kapišajo neč, za cjele noči njes morlje zaprjeti oči. Zaperle so se tu hišah an par več kraju pjele rožarih, zak u Buoh pomaj ušniti to napetost tu tjelem svetu. Zdi se, ki ve preživlamo te zornade, ki smo preživljali pred desetimi ljeti. Fašisti no usako sort lažnic se impensujo za še buj strasti judi. Nazadnje to je souse na farsa. To se zdi, ki te nareto na puoste za ne naštati tu paži živiti naših judi.

ZA RAZISKOVANJA ZAVRŠKIH JAM
Visoki komisariat za turizem (Alto Commissariato per il Turismo) e dodelju videmskemu zavodu za turizem (Ente provinciale per il Turismo) več milijonov lir za pospešitev (incremento) turizma u naši provinciji. Od te usote denarja, na part na če beti ložena a dišpozicijon za raziskovanje Završkih jam.

CJESTA OD PRJESAKE DO SEDLIŠČA NA MA' BIZUNJO PJEŠKA

Cjesta, ki od Sedlišč na peje na Prješko na je tej dan potok. Movimenti po njej u je tu tjejh zadnjih ljetih zlovenič kuj pred ljeti an zatuo na mā bizunjo itako, ki na je anjel, u če pristi dan, ki to ne bo morlje še učiniti po njej. Bardski konsejerji naj se okupajo no mar še za te problem.

ske oblasti kršijo republiško ustavo, ki jamči usakemu citadinu, de lahko svobodno zapusti republiško ozemlje.

PODBONESEC

Zavuj ljetčnje tuče so bli sadounjaki zlo poškodovani. Druga ljeta kar je bla dobra ljutina smo u tjelem času prodajali sadje, posebno breske an takuo dobili nekaj denarja za se preživljati čez zimo. Ljetos pa tjeħi dohodku njeħamno an zatuo ne vjemo kako bo z nami. Ljetos so tud drugi pardelki slabii, ker jih je že na pomlad poškodovala slana, poljete pa hude ure an tuča. Zatuo misle, de bi imiel tud mi pravico do kajšnega susidju takuo kot so ga prejeli rekatieri drugi kamuni.

LANDAR — U ljetošnjem poljetju, čeglih je bluo nimar dažeuno vreme, je paršlo u našo vas dosti juških ljudi, za se ogledat zgodovinsko Landarsko jame. Največ je bluo Taržačanou an Gorčanou.

TAJPANA**Kuo to se čaka za nardit viskorški vodovod?**

Škoda na jim nje ba še plačaria, nješi jih morlji več na novo narditi. Itak te planine, kamor so poljete honili krave past so ostale zapuščene. Dobro to bi tjeło beti, ki no fameje, ki so tarpjele Škodo se interesajta za narditi domando Zavodu za gorsko gospodarstvo (Ente Economia Montana), zak o jom pridi na pomuč, ker to je dan leč, ki država (Stato) o plačuje 75% špež tjem, ki no boju kazne na novo nardili. S pomočjo, ki na jo daja država na podlagi tega leča, so ljetos tu Karniji nardili dosti kazone. Dako no bi muorli narditi še naši judje.

SV. LENART SLOVENOV

U našim kamune se je u parvem semestru tega ljeta rodilo 4 otrok, umrlo je 6 ljudi an so ble 4 poroke.

Rodili so se: Feleti Patrizia hči Andreja; Koson Loreta hči Angela; Terliker Kostantin sin Egidija; Bledič Jole hči Umberta.

Umrli so: Bledič Ernesta stara 50 ljet iz Podlanjune; Terliker Kostantin novorojenček iz Jagnjeda; Kjačić Feliks star 53 ljet iz Dolne Mjerse; Garjup Anton star 65 ljet iz Skrutovega; Kjačić Jožef star 67 ljet iz Utane an Krizetič Marija staro 50 ljet iz Sv. Lenarta, ki je umrla u Belgiji.

Poročili so se: Garbarino Dante iz Santa Margherita Ligure an Zanini Armida iz Skrutovega; Sudati Secondo iz Milana an Tonino Alojzijo iz Dolenje Mjerse; Camussi Rodolfo iz Mernico an Dornjak Severino iz Jagnjeda; Cieuttini Alfeo an Vogrič Marija oba iz Skrutovega.

SENİK U PLAMENIH — Pretekli tjeđan se je še iz neznanih uružou užgau senik našega vaščana Kjabaj Natale an mu pogorjelo približno 10 kuintalou se na. Po več ur djela se je vaščanom posrešilo pogasiti ogenj. Škoda znaša približno 60 taužent lir; Kjabaj nje bi zavarovan pruot ognju.

CAMUR — Pretekli tjeđan je bil paršu med naše djelouče, ki djelajo u fabrike cementa, sindikalni zastopnik Italijanske Konfederacije Djela. Ta zastopnik se je zmenju s sindikalnimi zastopniki fabrike glede štorera, ki se bo u kratkem nardi, zavoj tega, ki gospodarji neječe zvišati plač djelucem.

SV. PETER SLOVENOV**Smrtno se je ponesrečiu**

Uso našo okuolico je zelo pretresla smrtna nesreča, ki je zadjela našega vaščana Cernoja Jožeta, star 61 ljet. Mož je šu na senik po leži an je narodno stopu na klin an padu z visokega na tla. Sobit potle so ga pejal u čedadski špitau, a zdraunki mu njes mogli več pomagat an je umrū čež dva dni. Parpeljal so ga damu an ga pokopal na domaćem britofu.

PADU JE Z MOTOSKUTERJEM

Pretekli tjeđan se je močno ponesrečiu z motoskuterjem naš vaščan Alojz Kru-

čil, kar se je vraču z djela, ki ga opravlja kot geometer par popravljanju kamunskih cest u Gorenjem Barnasu. Kar je paršu pod Gorenji Barnas mu je spodarsnilo sprednje kolo an je takuo padu, de se je močno udar u desno koleno. Pejali so ga hitro u videmski špitau an se bo muorli zdraviti več kot dva mjeseca.

DAUCNA KAMUNSKA KOMISIJA

Z dekretem finančne intendence je bila sestavljena kamunska devčna komisija (Commissione censuaria comunale) za šteri ljeta. Tisto komisijo sestavljajo te li može: Dobroló Peter, Domenis Stefan, Podreka Valentin kot efektni člani an Dobroló Fauštin, Bevilacqua Alfred an Mulič Anselm kot suplentni člani. Komisija je imenovala Dobroló Petru za svojega predsednika an Domenis Stefana za sekretarja.

ROJSTVA, SMRTI AN POREKE**MJESCA AVOSTA**

Mjesca avosta so se u našem kamunu rodili 2, umrlo jih je 6 an bla je ena poroka.

Rodili so se: Gallo Giovanzia sin Andreja iz Gorenjega Barnasa an Marzollini Tiziano sin Rudolfa iz Špetra.

Umrli so: Cernoja Anton sin pok. Valentina star 74 ljet; Šperonja Roza hči Jožefa stara 76 ljet; Vegrič Alojzija por. Brosadola hči pok. Karla stara 74 ljet; Franceschinis Globatta pok. Jakoba star 81 ljet; Caffi Jožef pok. Ivana star 58 ljet an Černoja Jožef pok. Petra star 61 ljet.

Poročili so se: Ricci Bruno, brigadir finančne straže s Šperonja Bruna, učiteljica.

PUOJE — Pred kratkim, kar je počjelu sadje, je padu z drevesa Kocjančič Ivan, star 65 ljet an se močno udar u harbtru Ponesrečenega so sobit pejal u videmski špitau, kjer so zdraunki ugodovili, de se je zlomu harbenico.

DOLENJI BARNAS — Zadnjo avoštovo nedelo je paršlo na romanje u našo ceteri dosti Slovencu iz Trsta an okuolice. Kot je znano, je naša cjerku z staro svetišče »Tolažnica«. Žalostničan za posebno radi obiskuje Slovenci. Troštamo se, de bo setembra mjesca paršlo h nam še več romarjev.

FOTOJA**PRISPEVEK ZA ASFALTIRANJE CJESTE**

Za asfaltiranje cjeste, ki od Fojde pejje u Videm, naš kamun bo dau 20 milijonov lir. Ost

Z A N A Š E D E L O

Garje par kokoših

Par kokoših se garje parkažejo najprej na nogah an še polle po usem telesu. U začetku se koža na nogah pokrije s siukato kožico, ki postaja nimir buj debela an tarda. Zdi se, de so noge an parkli pokriti s suho mauto. Ker kokoš zlo serbijo noge jih pikajo an nemjerno prestopavajo iz ene noge na drugo. Histro po tjem začne kokoš čuatat an će je boljezen huda ne muore več bodit.

Tisto boljezen se zdravi takuo, da se umiva garje na nogah z žajfincu (voda od žafe) an z mehko spacolo. Potle je trjeba noge dobro osušat an namazat z mazilom. Tisto zdravilo za kokošje garje prodajajo u usnih farmacijah. Zdravilo naj se pusti na nogah dva do tri dni, potle naj se ga dol opere z gorko vodo an se še ankrat namaže dok ne ozdravi. Usakikrat je trjeba dižinfetirat tud kočnjan.

Garje pa pridejo tud na tista mesta, ki so pokrite s pjerjem. Najprej se parkažejo na glavi, potle se razširijo na vrat, teluo an na tiste kraje nog, ki so poraščeni s pjerjem. Boljezen pride najrajs pomladi ali poljete. Na jesen an zimo boljezen se ustavi an se parkaže spet na pomlad.

Tisto varsto garij se zdravi takuo, da se kokoš umiva u vodi u katjero se da jazmeno-žveplene brikete.

Tud sadà muorate iskat koloradskega hrošča

Kar kopate krompir je ljetos zadnji cajt, de odkrivate koloradskega hrošča (dorifora ali krompirjevec). U tem cajtu je še dosti krompirjevih listov zelenih an zato se na njih lahko vidi koloradskega hrošča ali njigove ličinke. »Tud kadar rijete s plugom, motiko an roko po zemlji za krompirjem, je trjeba, nimir iskat hrošča. Ta škodljivec se rad skrije tud u objeden krompir u zemji an zato je nagobarno, de ostane tam do druge pomladi. De se tuo ne bo zgodilo, očistite krompir od zemje že na njivi, u objedeno mesto na krompirju pa med pobiranjem partisnite s parstom, de uničite hrošča, če je notar. Tuo nardite še ankrat doma kar prebjerate krompir, Prej ku ga spravite u kljet.

Če imajo krave douge parkle

Ce stoji živina nimir u hlevu, se ji parkli ne obrusijo, kot če bi hcdila zunaj. Zavoj preveč oraščenega parkla se spremeni staja živine an pež (teža) pada preveč na pete. Ce je trjeba tako kramo pejat von iz hleva po tardi cestni, na primer h juncu ali na senjen, ušafa žuje na peteh an na nogah se ji nategnijo žile. Taka živina hodi previdno an

počas, se hitro utrudi an rada leži takuo, de jo je težku spravit spet na noge. Ce taka živina hodi dougo, se odloči goorenji kraj parkla na petah an u razpololini se začne nabjerat umazanija an parkel začne gnit. De parkel gniye se spozna po tjem, de je čarn an de smaradi. Učasih začne gnit tud peta ali žile an parkel se sezuje. Sezut parkel lahko spet uzraste, če se ga pravilno zdravi, a ta je buj mehak an se rad zlomi.

Ce so parkli preveč dougi jih je trjeba porjezat. Tisto djeilo je narbujoš, de nardi kovač. Kar pa se sezuje parkel ali pa če gniye pokličite živinodraunička (veterinar), de vam bo povjedu kakuo je trjeba zdraviti živino.

Za zivinorejce je zlo slabo, če ima u svojim hlevu živino z dougimi parkli. Namjesto, da bi parkle porjezovali, je dosti buj pametno, koristno an zdravo, de se živina usak dan spreholi.

Zdravilne rože

Jesen je paršla an z njo tisti cajt, ki je po traunikih začeu cvetjeti jesenski podlesek, katjerega se lahko prau dobro proda. Jesenski podlesek ali po latinsko

imenovan Colchicum autumnale je tista svetlo vjoličasta roža, ki ima obliko lila (pledre) an ga usi poznajo kot naznaniča jeseni. Od tistih rož se ne nabjerja cvet ampak čebulica, ki je u zemji. U tjelem cajtu so čebulice narbuje debele, imajo u sebi največ redilnih sostanc an se jih tud narbuje lahko ušafa.

Kar izkopate čebulico, jo muorate olupiš an odrjezat koreninice. Takuo očiščene čebulice je trjeba narjezat na približno en centimeter debele koščke an jih hitro posuši. Ce nej ljepo ure, lahko sušite par ognjišču ali na peči, a gledat je trjeba, de se ne prežgejo. Suhe čebulice muorajo biti bjele an kakor z moko potresene an če jih zmečkate se muorajo prelomit an ne samuo upognit. Kar so suhe jih daržite še malo cajta na ajarju, de se še buj posušijo, ker rade ušafajo muo an take sevje de nješo več dobre za prodajat. Tud čebulice, ki so prežgane se ne muore prodat.

Tista roža je zlo strupena an zato imate z nabjeranjem čebulic dve korišči, zato u tistem cajtu iztrjebité tud strupen traunski plevev, ki ne pusti rast travo an djela fuotar manj vrjeden.

Kako se pravilno ubije an odere zajca

Kar ubivate zajca, ga ne smijete par tjem martrat. Nekatjeri, kar ubivajo zajca, ga uzdignejo s čamparno roko za zadnje noge an ga z desno udarijo zá ušes al pa mu zasekajo šijo (vrat). Na to vižo se ne smije ubivat, ker nje pravilno an tud nje človeško, ker živau ostane še par zavesti, le vrat ima prelomjen. Pravilno je, de se zajca udari po čelu, ker z udarcem na možgane izgubi sobit zavest.

Kar je tuo nareto naj se z ostriem nužam prerježejo žile na vratu. Ce čjeté imjet kožo cjejo, pa lahko žile prerjezete skuz odperete usta. Uzomite kratak, ozak an ostar nuž, zabodite ga globoko u gario an prerježte žile. Kri naj teče u posuodo, ki ju postavite spuodaj. Prej ku zajca objesite, ga je trjeba položi na harbat an pritisnat trebuh pruoti zadnjemu koncu, de se izprazni scalnica iz mješja. Potle obrežite na zadnjih nogah kožo an jo potegnite pruoti stegnu, takuo da so muskolini goli. Kar je tuo nareto objesite zajca za zadnje noge.

Kožo je trjeba odrijet preca dok je še gorká. Nucajte ostar nuž. Najprej prerježite kožo na spuodnjem kraju repa, potle na obeh nogah takuo, de se noge slječajo. Potle je trjeba ulejči kožo močno dol do te sprajdnih nog an par tjem pomagajte si z nužem, kjer se koža močno darži par mesu. Gledati muorate, de ne pretargate ali urježete kože. Kar sta paršli do ta parvih nog, jih slječite do tac an u skelep prelomite an odrježite. Kar ste potegnili kožo na prednjih nogah, jo potegnite čez vrat do glave an

odrježite ušesa. Sadá je trjeba samuo ločit kožo od kosti od glave, okuol, oči an nosa.

Kar je zajc odert, prerježite trebuh, de iz njega uzamete čreva an drugo. Trjeba je začet zgoraj, u sred med nogami. S parsti proč potegnite trebušno kožico od čreua, de se ne raztrgajo. Potle ušafajte s parstom sredino med nogami an zarježite med kosti. Za uzet von čreva an želodec, muorate uzet von najparvo danko (zadnje črevo). Gih takuo pravidno uzomite von mjeh. Zadnja part čreves zavežite, de se ne umaže meso. Potle potegnite von čreva, želuodac, vranco an jetra. Gledejte, de se ne razlijuje žouč. Potle prerježite prsní koš (petto) an vrat an uzomite von pluča, sreč, požiraunik an jezik. Ce se meso umaze od krvi ga ne smijete prat, ampak ga obrišite s čisto cunjo. Kar je zajc čist ga obješite na hladno za en dan, de postane meso buj mehko an buojšega savorja. Tuo vejá posebno za stare zajce.

Boj pruoti sadnim boljeznim

U setembru, kar sadje zdreleje, se začno širit razne sadne boljezni, posebno monolja, ki je ane suorte gnilina. Na še ne dobro zdrjelem sadju, ki je objeven na drevju, se parkažejo armene blazinice an tuo nimir na tistem kraju, kjer je bio sad ranjen. U tistih blazinicah je use poučno trosou, ki prenašajo boljezen na ranjeno sadje. Tako sadje odpade ali pa

»Katica, kaj ti prineše tata?« vpraša Terezika malo deklico, ki je molčala in z bratcem mirno sedela, gledajoč po poti, ce bi zagledala tato.

»Polno reči mi prineše: rutico za na glavo in predpansnik, potem smokve in kolače — — —«

»Meni pa plinese konjica,« je dostavil mali bratec.

Potem so začeli klicati na vse grlo: »Tata, tataaaa! Ali že greste?... Mama! Hittite. Čakamo, čakamo, čakamco!...«

Po zategnjem vekanju so se zopet zavabili. Lovili so se po trati ter vnovič posadeli na straži. Čakanje ne traja dolgo. Hkrati pridejo en tata, dve mamici in ena teta. Dotični čakalci jih takoj obkrožijo, da dobe, kar jim gre, nakar se veselo pobero ž njimi proti domu.

Ostatli čakajo dalje, gledajo, kramljajo, kričijo, pevajo in se kakorkoli kratkočasijo, samo da mine čas. Nekateri postajajo nestreni: dvigajo se, skakljajo in norijo po trati, pa zopet prisedajo k potrežljivejšim.

Cedajci so po kratkih presledkih prihajali.

»Naši pripeljejo prase,« je reklo, »tata in teta sta šla ponje.«

»Naši pa so peljali kravo na prodaj, Belko so peljali. Kupimo drugo.«

In tako je šlo naprej. Vsak je povedal, kar se mu je zdelo.

Tako so zaporedoma vpraševali vsake-

ostane posušeno na drevju. U tistih posušenih sadovih, preženejo trosi zimo an drugo ljetu spet širijo boljezen.

Ker nje reči za uničit monoljo, je trjeba skarbjet, de se boljezen ne širi. Tuo se pa nardi takuo, de se boune sadove pobiera an se jih zakopajo globoko u zemjo. Dostikrat pride tista boljezen na tiste sadove, ki jih je potoukla tuča, zato je trjeba ljetos lepou gledat, ker je bluo u naši dažel večkrat huda ura.

Za de bo gnitje zadržano u sadnih shrambah (skrambe), je trjeba tiste prastore dobro ocistit. Police an kasete, kjer se shranjuje sadje, je trjeba dobro pomit z gorko vodo an posušit na soncu. Dobro je tudi, de se postavi u kljet lonac u katjerega dasta žerjavico an najo natrosite par žlic žveplenega prahu. Potle daržite kljet za 24 ur dobro zaparto.

Kakuo je trjeba runat z uprežno živino

1. Prej ku zapnete kravo al vola u voz, muorate vjetet, če je živina zdrava.

2. Po starmem je trjeba vozit počas, nauzdol pravidno an žlajfi muorajo bit prouzategnjeni.

3. U zlo hudi gorkuotu je buojs ne upenjet živine za djelo. Brejh krau se ne smije upenjet, ker rade povaržejo.

4. Buj ku je voz naložen večkrat muora živina počivat med vožnjo.

5. Upeti živini je treba dat zadost časa, de se najé, volom an kravam več kot konju, ker muora prežvekat.

6. Sita živina ne smije voziti hitro.

7. Ne puščajte razgrjete živine na preduhu.

8. Pozim razgretu živino odenite.

9. Dajte pit šele potle kar se je živina popounoma ohladila.

10. Živino je trjeba čistit usak dan, ker posušen znoj (pot) ovjera dihanje kože an tuo djela srbenje.

Kako se uničijo ose

Ose u tjelem cajtu djelajo sadjarji dosti škode, ker razjedajo sadje an zato začne gnitje an ker prenašajo iz sada na sad boljezni. Za uničit ose, se parporoča tuole: zvečer, kar se use ose u gnjezdu, zlite u rou šter do pet litrov 15 do 20 odstotnega drevesnega karbolinjeja an potle zataknite rou z florico. Ce se gnjezdo dobro ne uniči, buido nardile ose u nekaj dneh nov rou (jama kjer imajo gnjezdo), zato je trjeba še ankrat ponovit tisto djelo. Drugikrat lahko nucate razredčen arborin, dendrin ali neodendrin. Use tele reči jih prodajajo u agrarji.

Vinovodi

Kot imamo vodovode, ki dovajajo vodo na daljnje razdalje, tako poznamo dares tudi vinovode. Prve so napravili v Argentini, ki so dolgi desetine km. V zadnjih letih so zgradili vinovode Francovci v Alžiru, in sicer do proizvodnih centrov do pomolov v luki Alžir. Brez posebnega truda napolnijo cisterne na ladiah z vinom, katerega prevažajo iz Alžira v Francijo.

Kup na debelo

ZIVINA ZA ZAKOL	L.	165 do 245
	po kg.	
Krave		
Voli	»	235 » 260
Janice	»	240 » 270
Ovce	»	140 » 150
Koze	»	100 » 120
Praseta	»	230 » 260
Teleta	»	405 » 440

ZIVINA ZA REJO	po glavi
Krave mlekarice	L. 123000 do 140000
Jenice breje	» 133000 » 156000
Junci (12 mjesecu)	» 90000 » 110000
Praseta (12-20 kg)	» 3750 » 5400

PERUTNINA-ZAJCI-JAJCA	po kg.
Kokoši	L. 535 do 590
Piščanci	» 600 » 650
Race	» 475 » 525
Purani	» 520 » 540
Gosi	» 380 » 450
Zajci	» 240 » 260
Jajca (usako)	» 25 » 26

<tbl

SEDEM LAŽI

Ankrat je bla žená, ki je imjelo takuo lepo hčer, de je nje bio dnake delič. Na okuol an zatuo je imjela nimar dost snubačeu.

Zená pa je jala: »Duo bo teu imjet mojo čečo, muora takuo dugo z mano guorit, de bom jala, de tuo so lagé.«

Nekšan gaspuod je imu tri hlapce. Ta narbuji mladega hlapca so imjel usi za norča. Ankrat so pejal tri voze gnoja bliži hiše tiste žené. Zjutra je jau ta narbuji stari hlapec: »Donás bomo pejal gnoj bliži hiše tiste žené an bomo z njo guoril an jo parpravili, de bo jala: »Tiste so usa lagé.«

Ta narbuji mladi hlapac porčé: »Tud jest čem guorit z njo.«

Sadá porčé ta narbuji stari hlapac: »Dobro jutro Bog daj, mati! Kaj djelate, mati?«

Zena porčé: »Zejé pljevem.«

Sadá hlapac ne vje več kaj povjetat, de bi žená jala, de so tiste lagé.«

Potlē peje gnoj ta drugi hlapac an porčé: »Dobro jutro Bog daj, mati! Kaj djelate, mati?«

Zená mu odguori: »Zejé pljevem.«

Sadá tud on ne vje kaj z njo guorit, dc bi žená jala, de tiste so lagé.

Sadá peje gnoj ta narbuji mladi hlapac an porčé: »Dobro jutro Bog daj, mati! Kaj djelate, mati?«

Zena mu odguori: »Zejé pljevem.«

On pa ji nazaj porčé: »Mi smo ga pa že devet sodou narjezel.«

Zená mu porčé: »Tuo je dobró.«

A hlapac ji nazaj porčé: »Nje dobró, ker nam je sagnilo.«

Zená porčé: »Tuo je slabó.«

A hlapac porčé: »Nje slabó; smo ga pejal na njivo an je uzrastlo debelo drevo.«

Zená porčé: »Tuo je dobró.«

A hlapac porčé: »Nje dobró, drevo je bluo prazno znotar.«

Zená porčé: »Tuo je slabó.«

A hlapac porčé: »Nje slabó, ker je bluo pouno meda.«

Zená porčé: »Tuo je dobró.«

Hlapac porčé: »Nje dobró; paršu je medved an je vos med pojedux.«

Zená porčé: »Tuo je slabó.«

A hlapac porčé: »Nje slabó; smo ujele medvjeda, pa smo devet sodou meda iz njegi izstisnili.«

A žená porčé: »Tuo je sakramjenska lahá.«

Takuo je ta narbuji mladi hlapac dobiu tisto čečo za ženo, čežih sta ga ta druga dva hlapca imjela za norča.

Bruna an hardà hčeratica

Uboha čečica ne mjela hudo mačuhu. Ta mačuha ne mjela močno dičjar suojo pravo hčer, ki je uboju čečico odjala an prehanjala, eju ki ne le morl. Bližu njih hiše te bi dan čestjel, u ticerem te usako nuoč strašilo. U ta čestjel ne dan bót mačuha poslala to seruoto spat, za ejtako se liberati od nje.

Seruota ne ubouhala an ne bá kontenta, ki almankuj ponoči u je ne bó majedan prehanjaju. Tu čestjelu ne se začela kuhati večerjo an, še prej ku ne bá

večerja kuhana, e paršou njaukoč taknej maček: »Čečica, a to će beti še zame kej večerje?«

Čečica ne mu ljepo rešpondala: »O, ja, kar tak mené pridi, bomo kup večerjali!« Čečica ne kuhalia indavant. Kar e mačak bi par njej u pride še pás an upraša: »Čečica, me boš dala kej večerje?« Čečica na spek rečé: »O, ja, kar notre stopni!«

Potem u pride še petelin an o uprosi za večerjo. Čečica še njegá na notre kile an kar ne bá večerja kuhana, so sousje kup jedli an potem šli spati.

Fonoči u pride učemero strašen mož an čečica od strahu na zajoče an začne klicati: »Tuj, tuj, njaukej, zak u me ne mož ne snéj! Pás, pás, lajej, zak u me ne mož ne snéj! Petelinček kikirikej, zak u me ne mož ne snéj!«

Maček e zanjaukou, pás zalajcu, petelin zakikirikou; mož e se pa ustrašou an pustou tu čameri órou kolourát, ki e móu za sabo, an e uteku.

S tjem kolouratam ne paršla čečica zjutraj ta niši. Golouzna mačuha ne uzela órou kolourat an druho nuoč ne poslala tu čestjel spati suojo hčer, zak ne kudala, ki na té oná mjeti še ljušega.

An ta čečica ne se tu čestjelu kuhalia večerjo an še anjelé e paršou maček an uprašu, če na mu cé datij kej večerje. Oná pa ne ha vhnala an za njem se derla. Potem e paršou pás an petelin an še ne z hardama vhnala. Potem ne snažila večerjo an šla spati.

Ponoči e paršou spek te divji mož an čečica ne začela klicati mačka, zak u začni njaukati, pesá, de bi laju an petelin, de bi kikirikou. Maček e jej od delč rešpondou: »sama jedla, sama njaukej!« Čečica na spek kliče pesá, zak u lajej a še te u jeh povje naj sama laja an petelin u je rečé naj sama kikirika.

Majedan u se nje oglasu zanjo an divji mož e jo razbrendenou, nje hlavu pa lučou na okno.

Zatuo, ki čečice to nje bo zjutra vidati nazat ta hiši, ne šla mati jo hledat, a tu čestjelu ne vidala kuo te z nje hčerjo točalo.

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmir
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

Sedem ljet par bjeli kači

Ankrat je šu adán majhan puobič u gost po darvá. An dan je šu blizu globuke jame z brjemonom na ramana an mu je spodarsnjele an takuo je notar padu. U jami je bluo dosti kač, a parva med njimi je bla kačja krajica, ki je imjela na glavi diamantovo krono. Puobič se je zio bau kač, a mu nje neč hudega naridle. Hitro se jih je parvadu, le lačan je biu. Vidu pa je, kakuo ližejo kače nek kamen, pa ga je tud on sam začeu lizat an takuo nje biu več lačan. U jami med kačami je živu sedem douglh ljet. Kar pa je preteklo sedmo ljetu, mu je kačja krajica jala: »Puobič, ti bi rad šu damu, ali ne?«

»Sevjeđe bi šu rad damu,« ji je odguori puobič, »samou ne vjem, kakuo.«

»Ne skarbi za tuo,« mu je jala kačja krajica, »na ne smiješ nobednemu povjetat kje smo skrite!«

Puobič je objubu kačji krajici, de ne bo nobednemu povjetu, potlē je sednu kači na rep an oná ga je varglá iz jame.

Puobič je šu vesetu pruot duomu. Usi

domači so se mu začudili, ker so misili, da je že od dugo cajta umrū. Na useviže so ga domači prosili an silili, naj jim povje, kje je biu tekaj cajta. Puobič se je branu dugo, a kar ga njeo anukl puštil u mjer, jim je povjetu, de je biu u jami par kačji krajici. Sadá spet ga njeo pustil u mjeru an pokazat jim je muoru tisto jamo.

Sli so k jami. Puobič je šu gor na deseto bukvo an na glas žvižgu. Zažvižgu je parvirkat — nič, zažvižgu je drugikrat — spet nič, zažvižgu je trečikrat — an iz jame se je parkazala kačja krajica, bjela kača, ki je imjela diamantovo krono na glavi. Žalostno je jala: »Puobič, puobič, zaki si povjetu kje sem?«

Potlē je kača jala usem ljudem, ki so tli okuol jame, naj pustijo, de se še ankrat obarne. A kar se je obarnilla, je poterla devet bukovih dreves, le desete bukve nje mgolá, na katjeri je biu puobič. Sreča njegova, de je šu na deseto bukvo, zak drugač biu ubit.

Bjelo kačo so ljudje ubili, ji uzeli diamantovo krono an jo draguo prodali.

Če mi daš petelina, ti bom nekaj povje dala.« — »Dam, pa še rad, buotra!«

»Prú! Zatrobji pa takuo, kot trobijo louci: trarara-tata.... Vidu boš, kakuo bo medvet bježu!«

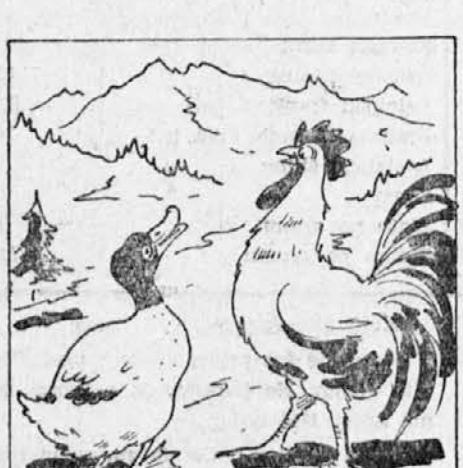
Göra Kila moja
ná ma tristi počuvál;
da koj se pride nátu dno,
ná ma tristi anu dno.

Lipa má, ke bej na je?
ni sad té ja nimava.
So te delešne rožice,
kakú lipo to mi je,
nu ščé le lipce to mi je
— ta rvana je —

Kmalu potem srečajo psa in tudi ta jih vpraša kam potujejo in mu dovolijo, da gre z njimi. Pozneje se jim pričržita še osel in vol. Utrujeni in lačni pridejo v gozd in se posvetujejo kaj jim je storiti. Tedaj zleti petelin na bližnje drevo in zagleda daleč malo lučko. To je bila hiša razbojnnikov. Ko pogleda pes

vratu, Ko razbojnik pove svojo zgodbo svojim priateljem se mu posmehujejo, a nazadnje mu verjamejo in zapuste gozd, ker se boje, da se jim ne pripeti še kaj

Ljudska pravca iz Beneške Slovenije: Boter petelin in njegova zgodba

svetu. Med potovanjem srečata mačka in ta ju vpraša kam gresta. Ko mu povesta, da je bil ponoči potres, zaprosi tudi on, če gre lahko z njima po svetu.

Kmalu potem srečajo psa in tudi ta jih vpraša kam potujejo in mu dovolijo, da gre z njimi. Pozneje se jim pričržita še osel in vol. Utrujeni in lačni pridejo v gozd in se posvetujejo kaj jim je storiti. Tedaj zleti petelin na bližnje drevo in zagleda daleč malo lučko. To je bila hiša razbojnnikov. Ko pogleda pes

živali vstopijo in začno jesti. Potem petelin zleti v dimnik, maček se skrije na cgnjišče, pes pod mizo, raca v čeber, osel leže na tla in vol se stisne v kot.

Ko pride en razbojnik gledat kaj je, pohištvo, ga maček pri ognjišču opraska, petelin ga umaže s sajam, pes ga ugrizne, osel brcne, vol pa ga z rogmi vrže skozi

vrata. Ko razbojnik pove svojo zgodbo svojim priateljem se mu posmehujejo, a nazadnje mu verjamejo in zapuste gozd, ker se boje, da se jim ne pripeti še kaj

hujšega. Ko so živali premagale in pregnale razbojnike so odšle dalje v svet. V hvalo botru petelinu se v tistih kraji niso nikdar več pojavili razbojniki.